

SAVIENĪBAS AUGSTĀ
PĀRSTĀVE ĀRLIETĀS UN
DROŠĪBAS POLITIKAS
JAUTĀJUMOS

Briselē, 27.4.2016.
JOIN(2016) 21 final

KOPĪGS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Integrēta Eiropas Savienības politika attiecībā uz Arktiku

KOPĪGS PAZIŅOJUMS

EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Integrēta Eiropas Savienības politika attiecībā uz Arktiku

IEVADS

Droša, stabila, ilgtspējīga un pārtikusi Arktika ir svarīga ne tikai pašam reģionam, bet arī Eiropas Savienībai (ES) un visai pasaulei. ES stratēģiskajās interesēs ir uzņemties nozīmīgu lomu Arktikas reģionā.

Arktikā ir astoņu valstu teritorijas: Kanādas, Dānijas Karalistes¹, Somijas, Islandes, Norvēģijas, Krievijas, Zviedrijas un Amerikas Savienoto Valstu. Līdz ar to starp Arktikas reģiona valstīm ir trīs ES dalībvalstis, savukārt Islande un Norvēģija ir Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis². Arktikā dzīvo vairākas pirmiedzīvotāju tautas³. Arktikas reģions aptver arī Ziemeļu ledus okeānu un tam blakusesošās jūras. Lai gan Arktikas reģiona valstīm ir galvenā atbildība par problēmjautājumu risināšanu to teritorijā, daudzus no Arktikas reģionu skarošajiem problēmjautājumiem, kas ir analizēti šajā kopīgajā paziņojumā, var efektīvāk risināt reģionālas vai daudzpusējas sadarbības ceļā. Tāpēc ES iesaistīšanās ir svarīga.

Balstoties uz agrākām ierosmēm⁴, šajā kopīgajā paziņojumā izklāstīts pamatojums nepieciešamībai veidot ES politiku nolūkā sekmēt **starptautisko sadarbību**, lai reaģētu uz **klimata pārmaiņu** ietekmi uz Arktikas reģiona traukslo vidi, un veicināt un līdzveidot **ilgtspējīgu attīstību**, jo īpaši Arktikas reģiona Eiropas daļā.

Pēdējos gados Arktikas reģiona loma **klimata pārmaiņu** kontekstā ir kļuvusi daudz nozīmīgāka⁵. Arktikas sasilšanas rādītājs ir gandrīz divreiz lielāks nekā vidējais rādītājs pasaulē. Līdz šim uzmanība tika pievērsta gandrīz vienīgi klimata pārmaiņu radītajai ietekmei Arktikā, bet pēdējā laikā arvien pieaug apziņa, ka negatīvās ķēdes reakcijas dēļ Arktika sāk sekmēt klimata pārmaiņas. Šo norišu izpratne un atbalsts īpašu stratēģiju izstrādei, kuru

---

¹ Dānijas Karaliste sastāv no Dānijas, Grenlandes un Fēru salām.

² Islande un Norvēģija ir arī ES Pētniecības un inovācijas pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” asociētās valstis.

³ Sāmi un inuīti ir vienīgās valstiski atzītās pirmiedzīvotāju tautas, kuras daļēji apdzīvo ES dalībvalstu teritoriju. Grenlandei ir ciešas attiecības ar ES, pamatojoties uz tās statusu kā vienai no aizjūras zemēm un teritorijām, kas asociētas ar ES.

⁴ Jo īpaši, (COM/2008/0763), (JOIN(2012) 19) un (SWD(2012) 182 *final*) un (SWD(2012) 183 *final*).

⁵ Komisijas paziņojumā “Pielāgošanās klimata pārmaiņām: ES stratēģija” (COM(2013) 216) jo īpaši norādīts uz Arktikas reģiona īpašo neaizsargātību pret klimata pārmaiņu ietekmi.

uzdevums ir mazināt klimata pārmaiņas Arktikā un tām pielāgoties, iekļausies plašākos ES centienos cīnīties pret klimata pārmaiņām⁶.

Lai Arktikas iedzīvotājiem palīdzētu risināt nopietnās problēmas, ar kurām tās saskaras klimata pārmaiņu dēļ, nepieciešamas pielāgošanās stratēģijas. ES Arktikas politika būs svarīgs elements, īstenojot Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Pušu konferences 21. sesijā 2015. gada decembrī panākto vispārējo vienošanos, kurā ietverts visaptverošs rīcības plāns ar mērķi ierobežot globālo sasilšanu tā, lai tā paliktu krietni zem 2 °C. Eiropas Savienības ieskatā Parīzes nolīgums ir vērienīgs, līdzsvarots, taisnīgs un juridiski saistošs nolīgums un iezīmē svarīgu pagrieziena punktu virzībā uz visaptverošu un kopīgu pasaules mēroga rīcību cīņā pret klimata pārmaiņām. Parīzes nolīguma īstenošana paātrinās pāreju uz tādu globālo ekonomiku, kas ir noturīga pret klimata pārmaiņām un neietekmē klimatu.

Ņemot vērā to, cik liela nozīme Arktikai ir kā planētas klimata regulatoram un kā sistēmai, kas piesaista piesārņojumu lielos attālumos, ES ir pienākums aizsargāt **Arktikas vidi** un nostiprināt ekosistēmas noturību.

ES turklāt būtu jāveicina **ilgtspējīga attīstība** Arktikas reģionā, ņemot vērā gan vietējo iedzīvotāju tradicionālos iztikas līdzekļus, gan ekonomikas attīstības ietekmi uz Arktikas reģiona trauslo vidi. ES būtu jāpalīdz uzlabot Arktikas kopienu ekonomisko, sociālo un vides noturību.

Ekonomikas attīstību Arktikas reģionā ietekmē dažādas ES darbības un lēmumi⁷. Piemēram, ES lielā apmērā patērē produktus no Arktikas reģiona valstīm, piemēram, zivju produktus un enerģiju⁸. Eiropas uzņēmumu ieguldījumi var veicināt ilgtspējīgu attīstību reģionā, iespējams, izmantojot Eiropas strukturālos un investīciju fondus (ESI fondus) un iniciatīvas Investīciju plāna Eiropai ietvaros. Nesenā ziņojumā lēsts, ka ieguldījumu iespējas Barenca reģionā vien ir EUR 140 miljardi⁹. Reģionālas "pārdomātas specializācijas stratēģijas" kopā ar ES finansējumu var palīdzēt vietēju ilgtspējīgas izaugsmes un darba vietu veidošanas modeļu izveidē Eiropas Arktikas reģionā un nest iespējamus ieguvumus visā ES. Arktikas Padomes nākamā prezidentūra, ko īsteno Somija (2017.–2019. gadā), sniegs iespēju Arktikas Padomes darbā atspoguļot Eiropas idejas un iniciatīvas.

Ņemot vērā Arktikas reģiona augošo ar vidi saistīto, sociālo, ekonomisko un stratēģisko nozīmi, tas pēdējos gados ir ieguvis svarīgāku lomu **starptautiskajās attiecībās**. ES jau tagad sniedz ievērojamu ieguldījumu Arktikas izpētē, satelītnovērojumos un reģionālajā attīstībā, kā

---

⁶ Saskaņā ar ES klimata un enerģētikas politikas satvaru 2030. gadam, ko valstu un valdību vadītāji pieņēma Eiropadomes 2014. gada 23. un 24. oktobra sanāksmē (169/14).

⁷ Ziņojums "ES loma Arktikā un politikas novērtējums" ('EU Arctic Footprint and Policy Assessment'), EcoLogic, Berlīne, 2010. gadā (http://arctic-footprint.eu/sites/default/files/AFPA_Final_Report.pdf).

⁸ 24 % no ES zivju produktu importa 2014. gadā bija no Norvēģijas, t. i., 1,5 miljoni tonnu EUR 4,8 miljardu vērtībā (avots: Eurostat/Eiropas zivsaimniecības un akvakultūras produktu tirgus novērošanas centrs). Trešdaļa ES naftas importa un divas trešdaļas ES gāzes importa ir no Norvēģijas un Krievijas (avots: Eurostat).

⁹ "Stratēģisks redzējums ziemeļiem" ("A Strategic Vision for the North"), Pāvo Liponens (Paavo Lipponen), 2015. gads.

arī Arktikas Padomes darbā¹⁰, kurā novērotāja statuss nu ir arī valstīm, kas atrodas ārpus Arktikas, piemēram, Ķīnai, Indijai, Japānai, Korejas Republikai un Singapūrai.

Arktiku ietekmējošās norises rada iespējas vietējām kopienām, taču tās var arī palielināt saspīlējumu reģionā, piemēram, ņemot vērā konkurenci par resursiem un saimnieciskās aktivitātes palielināšanos. Uz Arktiku attiecas arī starptautisko tiesību regulējums, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas Jūras tiesību konvencija (*UNCLOS*) un Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām. Pašlaik vēl vairāk nekā jebkad agrāk ir svarīgi nodrošināt, ka Arktikā turpina valdīt miers, labklājība un konstruktīva starptautiska sadarbība.

Pasaules okeāni ir svarīgi resursi, bet tie tiek aizvien vairāk apdraudēti un ir pakļauti vēl lielāka kaitējuma riskam, ja augošā saimnieciskā darbība netiks pienācīgi pārvaldīta. Šajā sakarā ES vēlas aktīvāk virzīt darbu okeānu pārvaldības jomā. Attiecībā uz Arktiku vajadzība izveidot stingru regulējumu pareizai pārvaldībai ir īpaši liela. Par lielu daļu atklātās jūras teritoriju, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas, pašlaik nav izstrādātas īpašas vienošanās par saimnieciskās darbības pārvaldību, kā arī nav pietiekamu zinātnisku pētījumu par jūras baseinu. Tādēļ ir jāveic liels darbs, lai aizsargātu Arktikas atklātās jūras teritorijas, ņemot vērā klimata pārmaiņas un to, ka pieaug cilvēku darbība reģionā.

Ņemot vērā iepriekš minēto, vairākas dalībvalstis pēdējos gados ir izstrādājušas politikas satvaru attiecībā uz Arktiku¹¹. Padome un Eiropas Parlaments 2014. gadā lūdza Komisiju un Savienības Augsto pārstāvi ārlietās un drošības politikas jautājumos izstrādāt integrētu politiku Arktikas lietās un veidot saskaņotāku satvaru ES rīcībai un finansējuma programmām. Atsaucoties uz šo aicinājumu, tiek sniegts priekšlikums par integrētu ES politiku attiecībā uz Arktiku trīs prioritārās jomās:

1. klimata pārmaiņas un Arktikas vides aizsardzība;
2. ilgtspējīga attīstība Arktikā un tai tuvīnajā teritorijā;
3. starptautiskā sadarbība Arktikas jautājumos.

ES būtu jāpievērš īpaša uzmanība pētniecībai, zinātnei un inovācijai, kam būs svarīga nozīme visās trīs prioritārajās jomās. Rīcībai prioritārajās jomās būtu jāveicina Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam ("*Agenda 2030*") īstenošana, un tai vajadzētu atbilst 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem, ko Apvienoto Nāciju Organizācija pieņēma 2015. gada septembrī.

---

¹⁰ Trīs ES dalībvalstis (Somija, Dānijas Karaliste un Zviedrija) ir Arktikas Padomes pilntiesīgas locekles, un septiņas ES dalībvalstis (Francija, Vācija, Itālija, Nīderlande, Polija, Spānija un Apvienotā Karaliste) Arktikas Padomē ir novērotājas.

¹¹ Dānijas Karaliste, Somija, Vācija, Itālija, Polija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste. Nīderlande, Francija un Spānija 2016. gadā izstrādā politikas dokumentus par Arktikas vai polāro reģionu. No trešām valstīm Arktikas stratēģiju vai politikas dokumentus ir izstrādājušas Kanāda, Islande, Indija, Japāna, Norvēģija, Krievijas Federācija un Amerikas Savienotās Valstis.

1. KLIMATA PĀRMAIŅAS UN ARKTIKAS VIDES AIZSARDZĪBA

Risināmās problēmas

Klimata pārmaiņas rada būtisku risku. Arktikā to sekas ir skaidri jūtamas; kopš 1979. gada jūras ledus platība vasarās ir samazinājusies par vairāk nekā 40 %¹². Arktikas trauslās ekosistēmas ir apdraudētas, un klimata pārmaiņas tieši skar pirmiedzīvotāju iztikas līdzekļus. Vienā no visaukstākajām pasaules daļām mūžīgā sasaluma kušanas dēļ pakāpeniski samazinās sauszemes platība, tiek noārdītas dzīvotnes un rodas kaitējums infrastruktūrai; iespējamie zaudējumi tiek lēsti simtos miljardu eiro¹³. Temperatūras paaugstināšanās sekmē Grenlandes ledus slāņa kušanu un jūras līmeņa paaugstināšanos, kā arī ietekmē nokrišņu režīma izmaiņas ziemeļu puslodē.

Lai pārvaldītu šīs norises, nepieciešama ciešāka un saskaņotāka sadarbība attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām Arktikā un siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanu.

Saskaņā ar Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes piekto novērtējuma ziņojumu lielākajā daļā reģionu kopš 1980. gadu sākuma mūžīgā sasaluma temperatūra ir palielinājusies¹⁴. No mūžīgā sasaluma atbrīvojas siltumnīcefekta gāzes, kas arvien lielākā apmērā nonāk atmosfērā. Kūstošais mūžīgais sasalums var atbrīvot oglekļa dioksīdu un metānu apjomā, kas vairākas reizes pārsniedz šodienas ikgadējās siltumnīcefekta gāzu emisijas no cilvēka radītiem avotiem, piemēram, fosilā kurināmā izmantošanas. Tas varētu izmainīt klimatu gan Arktikā, gan visā pasaulē.

Arktikas reģions ir mājvieta vairākām apdraudētām ekosistēmām, kurās savukārt mīt daudz endēmisku sugu. Vairāk nekā puse no pasaules mitrājiem, kas ir būtiski ūdens attīrīšanai, plūdu kontrolei un krasta līniju stabilitātei, atrodas arktiskajos un subarktiskajos reģionos. Arktikas jūras ekosistēmām ir izšķirīga nozīme zivsaimniecībā, ņemot vērā to, ka zivis ir svarīgu barības ķēžu zemāka līmeņa elements. Šīs ekosistēmas cieš ne tikai no klimata pārmaiņām, bet arī no piesārņojuma un invazīvām svešzemju sugām. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un ekosistēmu dzīvotspēja Arktikā arī turpmāk būs globāla mēroga problēma.

Politikas risinājumi

1.1. Pētniecība

Mūsu piedāvātā risinājuma pamatā ir labāka izpratne par pārmaiņām, ar ko saskaras šis reģions, un šā iemesla dēļ ES sniedz nozīmīgu ieguldījumu **Arktikas izpētē**. Pēdējo desmitgažu centieni veltīti Arktikas novērojumiem, monitoringa programmām un

¹² Piemēram: <http://climate.nasa.gov/vital-signs/arctic-sea-ice/>

¹³ Piemēram, tādu norišu dēļ kā jūras ledus biezuma un platības samazināšanās, laikapstākļu sliktāka paredzamība, stipras vētras, jūras līmeņa celšanās, upju un ezeru sezonālās atkuššanas/aizsalšanas izmaiņas, sniega veida un perioda izmaiņas, krūmu aktīvāka augšana, mūžīgā sasaluma kušana un ar vētrām saistīta erozija, kas, savukārt, atsevišķos rajonos izraisa sauszemes platības krasu samazināšanos, kā dēļ dažos piekrastes apvidos uz citu dzīvesvietu ir jāpārceļ veselās kopienas.

¹⁴ Līdz 21. gadsimta beigām mūžīgā sasaluma joslas platība tuvo ūdens virsmai varētu samazināties par 37–81 %.

daudzskaitlīgiem pētniecības projektiem, taču mums joprojām trūkst zināšanu par Arktikas sistēmām, to darbību un iespējamiem risinājumiem attiecībā uz dažādiem faktoriem.

Sagaidāms, ka programmas „Apvārsnis 2020” (2014.–2020. gadam) īstenošanā ES saglabās savu pašreizējo Arktikas izpētes finansējuma līmeni (aptuveni EUR 200 miljoni pēdējo desmit gadu laikā). No **2016.–2017. gada darba programmas** ES ar Arktiku saistītiem pētījumiem jau ir piešķīrusi **EUR 40 miljonus**. Šajā programmā galvenā uzmanība būs veltīta integrētai novērojumu sistēmai, lai izpētītu Arktikas izmaiņu ietekmi uz laikapstākļiem un klimatu ziemeļu puslodē un klimata pārmaiņu radītās sekas Arktikas mūžīgā sasaluma joslā un to sociālekonomisko ietekmi. Turklāt Eiropas strukturālo un investīciju fondos (ESI fondos) ir paredzēts finansējums pētniecības un inovācijas darbībām tādās jomās kā klimata pārmaiņas un Arktikas vide.

Centrālais elements ES veiktajā Arktikas izpētē būs ES-**PolarNet** iniciatīva, kas nolūkā labāk izmantot Eiropas zinātniskās un operatīvās spējas polārajos reģionos atbalsta ES mēroga zinātnības un infrastruktūras konsorciju polārajai pētniecībai. ES-**PolarNet** ietvaros 22 Eiropas pētniecības iestādes izstrādās un īstenos integrētu Eiropas polāro pētījumu programmu. Projektā paredzēta sadarbība arī ar pētniecības organizācijām no Kanādas, Krievijas un ASV.

Atbalsts ES pētniecībai par klimata pārmaiņām Arktikā tiks sniegts arī no **ES kosmosa programmām**. Arktikas pētniecības darbībās tiks izmantota *Copernicus* operatīvā infrastruktūra un pakalpojumi, tostarp laikapstākļu novērojumi, klimata mainīgo raksturlielumu un ledus biezuma monitorings, un okeānu uzlabota modelēšana. Turklāt Eiropas Komisija sniegs atbalstu Svalbāras Integrētās Arktikas zemes novērošanas sistēmas īstenošanai, proti, starpdisciplinārai un daudznacionālai pētniecības infrastruktūrai, kas ģeogrāfiski izklidēta Svalbāras arhipelāgā un palīdzēs nākotnē nodrošināt monitoringu visas Arktikas mērogā.

ES būtu jāturpina veicināt un atvieglot efektīvu zinātnisko sadarbību starptautiskā mērogā, atbalstot **starpvalstu piekļuvi pētniecības infrastruktūrai un atklāto datu resursiem**, kas ļaus uzlabot politiskos un ekonomiskos sakarus un saglabāt labas attiecības ar svarīgākajām reģiona valstīm. ES būtu jāturpina atbalstīt arī darbu, ko veic augsta ranga amatpersonu grupa¹⁵ starptautiskās pētniecības infrastruktūras lietās.

Visbeidzot, ES ar programmas "Apvārsnis 2020" starpniecību sniedz ieguldījumu iniciatīvās par novērojumiem visas Arktikas mērogā, piemēram, Arktikas Padomes atbalstītajās iniciatīvās Arktikas novērošanas tīklu uzturēšanai (*SAON*)¹⁶ vai Zemes novērojumu grupas (*GEO*) Auksto reģionu iniciatīvai¹⁷, lai pētniecības ceļā sagatavotos ilglaicīgu operatīvo sistēmu izveidei.

---

¹⁵ G8 + 5 zinātnes padomdevēju Karnegi grupa izveidojusi augsta ranga amatpersonu grupu (ARAG) par globāla mēroga pētniecības infrastruktūru, kuras uzdevums ir panākt vienotu izpratni par tādiem jautājumiem kā liela mēroga pētniecības infrastruktūras vadība, finansēšana un pārvaldība. Eiropas Komisijai ir ARAG dalībnieks.

¹⁶ Arktikas novērošanas tīklu uzturēšana: <http://www.arcticobserving.org/>

¹⁷ <https://www.earthobservations.org/index.php>

1.2. Klimata pārmaiņu mazināšanas un pielāgošanās stratēģijas

Risinot problēmas, ko rada klimata pārmaiņas Arktikā, ES mērķis ir saskaņā ar Parīzes nolīgumu **ierobežot vidējo pasaules temperatūras kāpumu** tā, lai tas paliktu krietni zem 2 °C, un censties panākt, lai šis kāpums nepārsniegtu 1,5 °C. ES jau ir apņēmusies savas kopējās siltumnīcefekta gāzu emisijas līdz 2030. gadam samazināt par 40 % un līdz 2050. gadam — par 80 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Apņemšanās attiecībā uz 2030. gadu tiks izpildīta, īstenojot ES iecerēto valstu noteikto ieguldījumu saskaņā ar Parīzes nolīgumu. ES ir arī apņēmusies 20 % no ES budžeta izlietot ar klimatu saistītiem mērķiem.

Tā kā klimata pārmaiņas skar visu polāro loku, ES ir gatava sadarboties ar Arktikas valstīm, pirmiedzīvotājiem un attiecīgajiem Arktikas reģionālajiem un daudzpusējiem forumiem, lai apmainītos ar pieredzi, zinātību un informāciju par **klimata pārmaiņām, to ietekmi, pielāgošanos tām un noturību pret tām**, nolūkā izstrādāt vērienīgu programmu par pielāgošanos klimata pārmaiņām Arktikas reģionā.

Izstrādājot atbilstošus pielāgošanās un ietekmi mazinošus pasākumus, kas ņemtu vērā Arktikas reģionu vietējos apstākļus un specifiku, ES būtu jāsadarbojas ar Arktikas reģioniem. To var daļēji īstenot, izmantojot **Eiropas strukturālos un investīciju fondus (ESI fondus)**¹⁸, kuros ietverti pasākumi klimata pārmaiņu jomā.

Līdztekus saistībām attiecībā uz oglekļa dioksīdu, kas izpildāmas līdz 2030. gadam un 2050. gadam, ES vajadzētu **sekmēt starptautiskos centienus ierobežot klimatu piesārņojošu gaistošu vielu, piemēram, kvēpu un metāna, emisijas**, kas vēl vairāk paātrina klimata pārmaiņas Arktikā. Kvēpi, kas veidojas no sodrējiem un ir pat līdz 1500 reizes iedarbīgāki nekā oglekļa dioksīds, palielina ledus un sniega kušanas ātrumu. Metāns ir siltumnīcefekta gāze, kas ir 20 reizes iedarbīgāka nekā oglekļa dioksīds, un zem mūžīgā sasaluma Arktikā atrodas plaši tā krājumi. ES varētu ierobežot emisijas ar šādiem instrumentiem: Konvencija par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos (*CLRTAP*; ANO/EEK); grozītais Gēteborgas protokols, Komisijas priekšlikums par gaisa kvalitātes tiesību aktu paketi; Klimata un tīra gaisa koalīcija; darbība tādās Arktikas Padomes iniciatīvās kā, piemēram, Kvēpu un metāna darba grupa.

1.3. Vides aizsardzība

ES mērķis ir aizsargāt, saglabāt un uzlabot vidi tagadējām un nākamajām paaudzēm, tostarp plašākā reģionā. ES būtu jāturpina piedalīties **daudzpusējos vides nolīgumos**, kam ir būtiska ietekme arī uz Arktiku, un veicināt to īstenošanu¹⁹. ES būtu jāsekmē centieni panākt, ka pilnā

¹⁸ No ESI fondiem (2014.–2020. gadam) piešķirti 25 % no ES finansējuma, kas paredzēts, lai atbalstītu klimata pārmaiņu jomā izvirzītos mērķus.

¹⁹ Starp tiem ir Konvencija par bioloģisko daudzveidību, Konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām, Konvencija par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību un savvaļas dzīvniekiem, Āfrikas Eirāzijas ūdensputnu nolīgums, Bernes konvencija, Starptautiskā konvencija vaļu medību regulēšanai, Stokholmas Konvencija par noturīgajiem organiskajiem piesārņotājiem un Konvencija par jūras vides aizsardzību Atlantijas okeāna Ziemeļaustrumu daļā (*OSPAR*).

mērā tiek ievēroti ANO Jūras tiesību konvencijas (*UNCLOS*) noteikumi, kas tiek uzskatīti par starptautiskajām paražu tiesībām, tostarp pienākums aizsargāt un saglabāt jūras vidi.

ES turklāt būtu jāsadarbojas ar partneriem, lai **veicinātu bioloģiskās daudzveidības augsta līmeņa aizsardzību** nolūkā apturēt bioloģiskās daudzveidības izzušanu un sasniegt 2010. gadam nospraustos bioloģiskās daudzveidības mērķus. ES būtu **jāveicina aizsargājamo jūras teritoriju noteikšana** Arktikā, jo šādas teritorijas ir svarīgs elements centienos saglabāt bioloģisko daudzveidību. ES būtu jāsadarbojas arī ar Arktikas valstīm un citiem starptautiskajiem partneriem ar mērķi izstrādāt ANO Jūras tiesību konvencijai (*UNCLOS*) pakārtotu nolīgumu par jūras bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu teritorijās, kas ir ārpus valstu jurisdikcijas.

Arktikas iedzīvotāji arvien vairāk cieš no liela daudzuma piesārņojošu vielu un smago metālu, kas nonāk Arktikas reģiona barības tīklā²⁰. ES būtu jāturpina atbalstīt darbu starptautiskā līmenī, lai līdz 2020. gadam panāktu aizliegumu vidē izmantot noturīgos organiskos piesārņotājus vai apņēmtos to izbeigt pakāpeniski²¹. Šajā sakarā svarīgi būs panākt, lai visas Arktikas reģiona valstis efektīvi īstenotu Stokholmas Konvenciju. Lai novērstu un samazinātu dzīvsudraba emisijas, ES būtu jāmudina valstis bez kavēšanās ratificēt Minamatas konvenciju. Ņemot vērā ES visaptverošo tiesisko regulējumu atkritumu jomā, ES varētu ar Arktikas reģiona valstīm dalīties pieredzē un apmainīties ar paraugpraksi attiecībā uz aprites ekonomiku.

Attiecībā uz risku saistībā ar **invazīvām svešzemju sugām** rīcībai būtu jāietver brīvprātīgi pasākumi, piemēram, Starptautiskās Jūrnieceības organizācijas Pamatnostādņēs par kuģu bioloģiskās apaugšanas kontroli un pārvaldību ieteiktie pasākumi, un obligāti pasākumi. Rīcība šajā jomā varētu balstīties uz ES un dalībvalstīs iegūto pieredzi dažu izplatības ceļu pārvaldībā, tostarp uz pasākumiem, kas noteikti 2004. gadā pieņemtajā Starptautiskajā konvencijā par kuģu balasta ūdeņu un nosēdumu kontroli un apsaimniekošanu. Tādēļ ES būtu jāveic visi piemērotie pasākumi, lai mudinātu visas parakstītājas valstis ratificēt konvenciju.

ES būtu jāsaglabā apņēmība cieši sadarboties ar dalībvalstīm, *OSPAR* konvencijas pusēm un citām ieinteresētajām personām saistībā ar **naftas un gāzes nozares darbībām**, lai ar šiem centieniem veicinātu augstāko standartu pieņemšanu attiecībā uz smagu negadījumu novēršanu un vides kontroli. ES vajadzētu būt gatavai ar starptautiskajiem partneriem dalīties savā paraugpraksē regulatīvajā²² un tehnoloģiju jomā, lai atbalstītu drošību un vides saglabāšanu reģionā. Tādēļ ES būtu atzinīgi jāvērtē Arktikas Padomes vienošanās par sadarbību, sagatavošanos un atbildes darbībām Arktikas reģionā attiecībā uz naftas piesārņojumu jūrā.

---

²⁰ Skatīt, piemēram, Arktikas Novērojumu un novērtējumu programmas (*AMAP*) 2009. gada novērtējumu: Cilvēka veselība Arktikā ("*Human health in the Arctic*"), <http://www.amap.no/documents/doc/amap-assessment-2009-human-health-in-the-arctic/98>

²¹ Īpaši noturīgi organiskie piesārņotāji, ļoti noturīgas un ļoti bioakumulatīvas vielas, kā arī noturīgas, bioakumulatīvas un toksiskas vielas.

²² Piemēram, Atkrastes drošības direktīvā (**2013/30/ES**).

2. ILGTSPĒJĪGA ATTĪSTĪBA ARKTIKĀ UN TAI TUVĪNAJĀ TERITORIJĀ

Risināmās problēmas

Ilgtspējīgai ekonomikas attīstībai Arktikas reģionā pastāv īpašas grūtības. Salīdzinājumā ar citām Eiropas daļām Arktikas Eiropas daļā ir zems iedzīvotāju blīvums plašā teritorijā, kurā nav transporta savienojumu, proti, autoceļu, dzelzceļu vai austrumu-rietumu gaisa satiksmes savienojumu. Plašākā Arktikas reģionā ir lieli dabas resursu krājumi, piemēram, zivis, derīgie izrakteņi, nafta un gāze²³. Virszemes komunikāciju trūkums nozīmē, ka kosmosa infrastruktūrai ir arvien būtiskāka nozīme, lai nodrošinātu saikni starp cilvēkiem un uzņēmumiem un gādātu par izglītības, veselības aprūpes, valodas un kultūras vajadzībām Arktikas kopienās.

Arī Arktikas Eiropas daļā ir ievērojams potenciāls, lai veicinātu izaugsmi visā pārējā Eiropā. Tomēr, tā kā ES pašlaik nav pilnīga ziemeļu-dienvidu satiksmes savienojuma, tā varētu izpētīt iespējamus ieguvumus no sakaru stiprināšanas ar Arktiku, izmantojot Eiropas komunikāciju tīklus, piemēram, no Somijas uz Norvēģiju, tā nodrošinot piekļuvi Ziemeļu Ledus okeānam.

Pateicoties ES dalībvalstīm un ciešajiem sakariem ar Islandi un Norvēģiju (kas ir Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstis), kā arī ar Grenlandi²⁴, ES var spēlēt ietekmīgu lomu Arktikas Eiropas daļas turpmākās attīstības veidošanā, piemērojot ES noteikumus, kas attiecas uz EEZ25, un izmantojot finanšu instrumentus. Sadarbība starp valstīm un reģioniem Arktikas reģiona Eiropas daļā ir bijusi laba, piemēram, Barenca-Eiroparktikas padomes un Ziemeļu dimensijas politikas ietvaros.

ES kohēzijas politika atbalsta investīcijas, kā arī spēju veidošanu Arktikas reģiona Eiropas daļā, liekot uzsvāru uz pētniecību un inovāciju, MVU konkurētspēju un atbalstu pārejai uz ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni²⁶. Citi nozīmīgi projektu finansējuma avoti šajā reģionā ir ES teritoriālās sadarbības programmas, piemēram: *Interreg* Ziemeļu programma; "Botnia-Atlantica" programma; Baltijas jūras reģiona programma; Attālo Ziemeļu reģionu un Arktikas programma; kā arī Karēlijas un Kolarktiskas pārrobežu sadarbības programmas Eiropas Kaimiņattiecību instrumenta ietvaros. ES būtu jāstiprina sadarbība, sinerģijas un savstarpējā papildināmība starp šīm programmām un citiem finansējuma avotiem reģionā. Izstrādāt infrastruktūras projektus līdz šim ir bijis sarežģīti, un valstu un reģionālās iestādes ir skaidri norādījušas, ka tās saskata vajadzību šajā jomā nodrošināt saskaņotāku un efektīvāku ES finansējumu²⁷.

---

²³ ASV Ģeoloģiskā dienesta 2008. gada novērtējums liecina, ka apgabalā uz ziemeļiem no polārā loka atrodas aptuveni 13 % pasaules neatklāto tehniski iegūstamo naftas resursu un 30 % pasaules neatklāto dabas gāzes resursu.

²⁴ Grenlande nav Eiropas Savienības dalībvalsts. Ilgtermiņa attiecības ar Grenlandi tika atkārtoti apstiprinātas, 2015. gadā Eiropas Savienībai, no vienas puses, un Grenlandes Autonomijas valdībai un Dānijas valdībai, no otras puses, parakstot Kopīgo deklarāciju par attiecībām starp Eiropas Savienību un Grenlandi.

²⁵ Saskaņā ar EEZ līguma 102. panta 1. punktu.

²⁶ Atbilstīgi mērķim "Ieguldījums izaugsmei un nodarbinātībai" laikposmā no 2014. gada līdz 2020. gadam ieguldījumiem Somijas un Zviedrijas ziemeļu apgabalos ir piešķirts vairāk nekā EUR 1 miljards, ko papildinās ar valstu publisko un privāto līdzfinansējumu.

²⁷ http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/consultations/arctic-eu-funding/doc/results_en.pdf.

Arktikas reģiona klimats to turklāt padara par ideālu vietu inovācijai aukstā klimata tehnoloģiju un pakalpojumu jomā. Bargajos klimatiskajos apstākļos un trauslajā vidē vajadzīga specializēta tehnoloģija un zinātība, lai ievērotu augstus vides aizsardzības standartus. Pastāv iespējas pilnveidot dažādus "zaļās ekonomikas" elementus, piemēram, ilgtspējīgas daudzavotu enerģētikas sistēmas, ekotūrismu un pārtikas ražošanu ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni. Eiropas Komisija palīdzēs uzraudzīt potenciālās iespējas veidot ilgtspējīgu saimniecisko darbību, tostarp "zilās ekonomikas" jeb jūras ekonomikas nozarēs, piemēram, akvakultūras, zivsaimniecības, atjaunojamo atkrastes energoresursu, jūras tūrisma un jūras biotehnoloģiju nozarēs. Šajā plašajā reģionā pastāv liela dažādība, un paredzams, ka enerģētikas nozarē notiks izaugsme, kas varētu attiekties uz sauszemes un jūras vēja enerģiju, okeāna enerģiju, ģeotermālo enerģiju un hidroenerģiju.

Politikas risinājumi

2.1. Atbalsts ilgtspējīgai inovācijai

ES būtu jāatbalsta **inovatīvu tehnoloģiju izmantošana** Arktikā. Šīs tehnoloģijas varētu piemērot dažādiem nolūkiem, piemēram, tādu progresīvu materiālu izstrādāšanai, kas spēj darboties Arktikas ziemas skarbajos apstākļos un kas varētu veicināt ieguldījumus energoefektivitātē un atjaunojamās enerģijas risinājumos. Šādas tehnoloģijas varētu nest plašus sociālus un ekonomiskus ieguvumus Arktikā un pat ārpus tās. Papildus programmai "Apvārsnis 2020" finansējums pētniecības un inovāciju darbībām Arktikas reģiona Eiropas daļā pieejams ESI fondu programmās.

Eiropas Komisija izvērtēs, kā, pateicoties programmai „Apvārsnis 2020”, varētu paātrināt pētījumu rezultātu iedzīvināšanu aukstam klimatam pielāgotās tehnoloģijās un pakalpojumos, kam piemīt komerciāls potenciāls. Šiem rezultātiem būtu jāatspoguļo procesu un tehnoloģiju ilgtspējas novērtējumi, lai tādējādi nodrošinātu sociālo un vides aizsardzību un varētu sekmēt "Arktikas standartu" izstrādi. Šādu standartu izstrādi ilgtspējīgā veidā nodrošinās arī pētniecības, zinātnes un tehnoloģijas cieša sasaiste, vienlaikus ņemot vērā tradicionālās zināšanas.

Ar Arktiku saistītiem pētniecības un inovācijas projektiem²⁸ iegūt piekļuvi tirgum var palīdzēt programmā "Apvārsnis 2020" ietilpstošā *InnovFin*²⁹ programma, jo īpaši Eiropas Investīciju bankas grupas un Eiropas Komisijas iniciatīva "Finansējums novatoriem". *InnovFin* satur virkni integrētu un savstarpēji papildinošu finansēšanas instrumentu un konsultāciju pakalpojumu, kas aptver visu pētniecības un inovācijas vērtības ķēdi ar mērķi atbalstīt investīcijas no vismazākajiem līdz lielākajiem uzņēmumiem.

Visbeidzot, daudzi uzņēmumi, jo īpaši mazie un vidējie uzņēmumi, kas atrodas ES pašos ziemeļos, lietderīgi izmanto inovatīvus uzņēmējdarbības modeļus un novatoriskas tehnoloģijas, proti, informācijas tehnoloģijas. datu apstrādi un pakalpojumus, rūpniecisko

²⁸ Piemēram, ar *InnovFin* jau tiek finansēta autobūves ziemas testēšanas iekārta Arktikas loka projekta ietvaros (<http://spga.eu/>).

²⁹ *InnovFin* satur dažādus finansēšanas instrumentus un konsultatīvos pakalpojumus. Tā aptver visu pētniecības un inovācijas vērtības ķēdi ar mērķi atbalstīt ieguldījumus no vismazākajiem līdz vislielākajiem uzņēmumiem. Plašāka informācija: <http://www.eib.org/products/blending/innovfin/>.

dizainu, sadarbīgu ekonomiku un aprites ekonomiku. Lai inovācijas pārnestu no izstrādes posma uz laišanu tirgū, bieži izšķirīga nozīme ir **efektīvai piekļuvei vienotajam tirgum**. Tādēļ, īstenojot savas stratēģijas virzību uz digitālo vienoto tirgu³⁰ un vienotā tirgus pilnveidošanai³¹, Komisija pieliks īpašas pūles, lai Arktikā sekmētu inovācijai un uzņēmējdarbības iespējām labvēlīgu vidi. Eiropas Biznesa atbalsta tīkls ir bijis īpaši veiksmīgs, Arktikas MVU sniedzot konsultācijas pēc to pieprasījuma. Tas izskaidrojams ar lielo pieprasījumu reģionā. Komisija turpinās atbalstīt šo aktivitāti.

2.2. Eiropas Arktikas lietās ieinteresēto personu forums

Komisijas un Eiropas Ārējās darbības dienesta veiktās aptaujas liecina, ka Arktikas reģiona Eiropas daļai trūkst ieguldījumu. Atzīstot vajadzību cieši sadarboties ar valstu, reģionālajām un vietējām iestādēm Eiropas Arktikā, Komisija izveidos Eiropas Arktikas ieinteresēto personu forumu, kura uzdevums būs sekmēt sadarbību un koordināciju starp dažādām ES finansējuma programmām.

Šādā pagaidu forumā iekļautos ES iestādes, dalībvalstis, kā arī reģionālās un vietējās pašvaldības, un tās darbotos ar mērķi palīdzēt reģionā noteikt ES finansējuma **galvenās prioritātes ieguldījumu un pētniecības jomās**. Šajā procesā saskaņā ar Eiropas Ekonomikas zonas līgumu varēs piedalīties arī Norvēģija un Islande, kā arī Grenlande saskaņā ar ES un Grenlandes kopīgo deklarāciju. Forumā darbs Eiropas Komisijas vadībā būtu jāpabeidz līdz 2017. gada beigām.

Papildinot foruma darbību, *Interreg* Attālo Ziemeļu reģionu un Arktikas programmas ietvaros tiks veiktas izmēģinājuma darbības ar mērķi izveidot **tīklu**, kurā apvienotos **vadošās iestādes un ieinteresētās personas** no dažādām reģionālās attīstības programmām Arktikas Eiropas daļā. Tas iecerēts, lai atvieglotu informācijas apmaiņu, plānotu un koordinētu uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus un uzraudzītu programmu ietekmi uz reģionu. Šajā jaunajā sadarbības tīklā varēs piedalīties arī attiecīgie valstu un starptautiskie finanšu instrumenti. Pamatojoties uz programmu plašajiem pasākumiem un gūto pieredzi, tīkls dos ieguldījumu ieinteresēto personu foruma centienos noteikt pētniecības un ieguldījumu prioritātes.

Lai apkopotu foruma un tīkla darba rezultātus pēc 2017. gada, Komisija Arktikas reģiona Eiropas daļā finansēs un atbalstīs **ikgadēju Arktikas ieinteresēto personu konferenci**, kuras uzdevums būs stiprināt sadarbību un tīklu veidošanu starp ieinteresētajām personām, lai tādējādi uzlabotu spēju veidošanu, starptautisku projektu izstrādi un informētību par finansējuma avotiem.

2.3. Ieguldījumi

Investīciju plāns Eiropai ir sācis darboties, un to, iespējams, varētu izmantot, lai atbalstītu infrastruktūras projektus Arktikas Eiropas daļā, tostarp Grenlandē. Eiropas Investīciju banka (EIB) no šā instrumenta un tā pašreizējām aizdevumu darbībām varētu palīdzēt finansēt

---

³⁰ COM(2015) 192 .

³¹ COM(2015) 550 .

projektus ne tikai transporta savienojumu uzlabošanai pa zemes, jūras un gaisa ceļiem, bet arī telekomunikāciju projektus, energoefektivitātes projektus un tehnoloģijas ar zemu oglekļa emisiju līmeni. Atbilstoši savām pilnvarām EIB varētu investēt tādos pārrobežu projektos starp Zviedriju, Somiju, Dānijas Karalisti, Norvēģiju un Islandi, kam ir ievērojams attīstības potenciāls.

Turklāt šādu projektu sagatavošanu varētu veicināt, iesaistot Eiropas Investīciju konsultāciju centru un projektu katalogu. Tas varētu palīdzēt piesaistīt jaunus finansējuma avotus, palielinot privātā sektora iesaisti un papildinot Eiropas strukturālos un investīciju fondus. Varētu izstrādāt īpašas platformas, kurās apvienotu dažādus Arktikas reģiona ieguldītājus. Arī Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka ir būtisks ieguldītājs Arktikas reģionā.

Līdz ar to ES integrētā Arktikas politika ir saskaņota ar Investīciju plānu Eiropai, kas piedāvā dažādus veidus, kā abpus polārajam lokam veicināt ieguldījumus Arktikas reģiona iedzīvotāju un uzņēmumu labā.

Runājot par **transporta savienojumiem**, Somijas, Zviedrijas un Norvēģijas ziemeļu daļa ietilpst Eiropas transporta tīklā (*TEN-T*). Šis tīkls veicina ieguldījumus, lai optimizētu tīkla sniegtās priekšrocības. Tajā galvenā uzmanība pievērsta pārrobežu posmiem un problemātisko posmu novēršanai, un tā ietvaros tiek atbalstīti ilgtspējīgi transporta veidi. Lūleo, Kemi, Oulu, Narvika un Hammerfesta atzītas par *TEN-T* ostām. Tās veido nozīmīgus jūras un sauszemes transporta savienojumus.

ES ir līdzfinansējusi būvdarbus un pētījumus ar mērķi uzlabot transporta veidu īpatsvara pārvirzi un dzelzceļa transporta iespējas starp Narviku, Botnijas koridoru un Skandināvijas dienvidu daļu.

Optimāls un ilgtspējīgs līdzsvars starp dažādiem transporta veidiem — lielos un nelielos attālumos, pasažieru un kravas pārvadājumiem —, būtu jāveido sadarbībā starp ES iestādēm, dalībvalstīm, trešām valstīm un rūpniecības uzņēmumiem. Lai panāktu tīkla optimālu izmantošanu, vajadzētu apsvērt koordinētas finansēšanas stratēģijas izstrādi.

2.4. Kosmosa tehnoloģijas

Ņemot vērā Arktikas reģiona ievērojamo platību un zemo iedzīvotāju blīvumu, šis reģions var gūt ievērojamu labumu no pakalpojumiem, kas sniegti no kosmosa. Arktikas reģionam tomēr nepieciešami īpaši pielāgoti risinājumi, jo tos neaptver ģeostacionārie satelīti.

Copernicus programma jau paredz novērojumu un monitoringa pakalpojumus, ko sniedz ar satelītiem polārās orbītās, tādējādi palīdzot gādāt par galvenajām vides, drošuma un drošības vajadzībām. Kad darbību sāks Eiropas Globālā satelītu navigācijas sistēma (*Galileo*), tā aptvers arī Arktikas reģionu, tajā nodrošinot drošas un uzticamas navigācijas iespējas gaisa, jūras un sauszemes transporta vajadzībām. Ar pašreiz pieejamajiem galvenokārt ekvatoriālās orbītas satelītiem tomēr nevar pienācīgi nodrošināt telekomunikāciju jomā pastāvošās vajadzības. Komisija izpētīs, vai Arktikai piemērots risinājums varētu būt elements iespējamā priekšlikumā atbalstīt valdības satelītsakaru nākamo paaudzi, kas iekļautos gaidāmajā Eiropas Kosmosa stratēģijā vai Eiropas Aizsardzības rīcības plānā. ES arī, izmantojot Zemes

novērojumu grupas (*GEO*) Auksto reģionu iniciatīvu, popularizēs visu Arktiku aptverošu integrētu novērojumu sistēmu, kas būtu nozīmīgs instruments, lai pētītu, prognozētu un izvērtētu pārmaiņas, kas atbalstītu reģiona ilgtspējīgu attīstību.

2.5. Drošas jūrniecības darbības

Lai Arktikas reģionā paplašinātu kuģu satiksmi, tostarp zem dažu ES dalībvalstu karogiem, ES būtu jāpalīdz uzlabot **kuģošanas drošību Arktikā**, izmantojot inovatīvas tehnoloģijas un izstrādājot instrumentus, ar ko novērot norises laikā un telpā, ko izraisa jūrniecības darbību paplašināšanās Arktikā. Šādas zināšanas ir būtiskas, lai novērtētu attiecīgos riskus un pieņemtu labākus lēmumus par iespējamiem nelabvēlīgo ietekmi mazinošiem pasākumiem. Vispirms Eiropas Komisija programmas “Apvārsnis 2020” ietvaros 2016. gadā nāks klajā ar uzaicinājumu izveidot tīklu Arktikas un Atlantijas okeāna reģionam, kam būtu jārisina jūras drošības apdraudējumi, ko izraisa Ziemeļaustrumu ūdensceļa atvēršana³². ES turklāt vajadzētu atbalstīt starptautiskus centienus īstenot Starptautisko polāro kodeksu, kas attiecas uz jautājumiem saistībā ar kuģošanu, kas attiecas uz kuģošanu Arktikas ūdeņos, tostarp meklēšanu un glābšanu īpašos apstākļos. Paredzēts, ka Polārais kodekss stāsies spēkā 2017. gada 1. janvārī.

Satelītu AIS (automātiskās identifikācijas sistēmas) nodrošina pārklājumu Arktikā, taču, ņemot vērā lielo attālumu, sarežģīto navigāciju ledus dēļ un mazāk blīvo jūras satiksmi šajā apgabalā, pastāv grūtības nodrošināt un vadīt meklēšanas un glābšanas vienības kuģiem, kam vajadzīga palīdzība. Eiropas Krasta apsardzes funkciju veicēju forumam (*ECGFF*) būtu cieši jāsadarbības ar jaunizveidoto **Arktikas Krasta apsardzes forumu** (*ACGF*), kam varētu būt svarīga loma, veicinot drošu un videi nekaitīgu jūrniecības darbību Arktikā.

3. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA ARKTIKAS JAUTĀJUMOS

Risināmās problēmas

Problēmas, kas skar Arktiku, un to novēršanai nepieciešamie risinājumi rada vajadzību pēc vienotas rīcības reģionālā un starptautiskā līmenī. Plašākās ģeopolitiskās norises var vēl vairāk sarežģīt reģionu skarošās pārmaiņas. ES interesēs ir panākt, ka Arktika arī turpmāk paliek konstruktīvas starptautiskās sadarbības apgabals, kurā sarežģītākos jautājumus risina ar sarunu ceļā panāktu vienošanos un kurā iespējams izveidot vienotas platformas reaģēšanai uz jauniem riskiem. Zinātne jo īpaši var kalpot kā katalizators vienotas izpratnes veidošanai, kopīgi saskaņotu risinājumu piemērošanai un miermīlīgas sadarbības īstenošanai. Atbilstoši savai vadošajai lomai zinātnes jomā Eiropas Savienībai vajadzētu izrādīt gatavību aktīvāk iesaistīties plašā pasaules līmeņa zinātniskā sadarbībā. ES pētniecības un inovācijas pamatprogramma “Apvārsnis 2020” ir atvērta pasaulei un dara iespējamās partnerības starp reģioniem un valstīm nolūkā risināt pasaules mēroga sabiedrības problēmas.

---

³² Saskaņā ar pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” SEC-21-GM-2016-2017: Eiropas speciālistu tīkli un citi drošības jomas dalībnieki.

Attiecībā uz jautājumiem, kas tieši ietekmē Arktiku, ES starptautiskā līmenī darbojas ANO un tās specializēto aģentūru (Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām, Starptautiskā jūrniecības organizācija un Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija) un palīgstruktūru (Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides programma) ietvaros. Pēdējo desmitgažu laikā ir izveidoti vairāki Arktikas sadarbības forumi, no kuriem svarīgākais ir Arktikas Padome. Arktikas valstis ir strādājušas, lai sadarbības un tiesiskuma piemērošanas ceļā veicinātu mieru un stabilitāti. Ņemot vērā Arktikas reģiona nozīmi un tajā noritošās būtiskās pārmaiņas, ir svarīgi, ka ES turpina sadarboties ar partneriem Arktikā un ārpus tās ar mērķi izstrādāt kopējas nostājas un risinājumus attiecībā uz tādiem jautājumiem kā, piemēram, klimata pārmaiņas, vides aizsardzība, kā arī zinātniskās pētniecības jomā.

Tāpat ir svarīgi nodrošināt, ka tiek ieviesti atbilstīgi pasākumi attiecībā uz Ziemeļu ledus okeāna efektīvu pārvaldību, lai nodrošinātu vides aizsardzību, miermīlīgu sadarbību un strīdu izšķiršanu, starptautisko tiesību ievērošanu un jūras resursu ilgtspējīgu izmantošanu. Aizvien lielāka nozīme ir arī jūras drošībai. Eiropadome 2014. gada jūnijā pieņēma Jūras drošības stratēģiju visai jūrlietu nozarei³³. Stratēģijā un ar to saistītajā rīcības plānā ir izklāstītas vairākas problēmas, kas ietekmē jūrlietu nozari, un ierosinātie risinājumi ES līmenī.

Politikas risinājumi

3.1. Starptautiskās organizācijas un forumi

ES vajadzētu attiecīgos ANO forumos ieņemt aktīvu nostāju sarunās ar mērķi mudināt visas valstis un reģionus uzņemties atbildību par saistību izpildi, jo īpaši klimata pārmaiņu un vides aizsardzības jomās, bet arī attiecībā uz jaunām problēmām, piemēram, drošību jūrā un sauszemes un jūras resursiem.

ES atzīst un atbalsta pastāvošos juridiskos instrumentus pasaules jūru pārvaldībai. Tiesiskais regulējums Ziemeļu ledus okeāna pārvaldībai, tostarp attiecībā uz strīdu mierīgu izšķiršanu, jo īpaši meklējams **ANO Konvencijā par jūras tiesībām (UNCLOS)**. ES atbalstīs šos centienus, drošības jautājumos veidojot stratēģisku dialogu ar Arktikas reģiona ieinteresētajām personām un trešām valstīm un atbalstot uz noteikumiem balstītu pārvaldību jūrā.

ES turpinās **aktīvi piedalīties Arktikas Padomes** darbā; tā ir galvenais forums starptautiskajai sadarbībai šajā reģionā, piemēram, piedaloties un sniedzot ieguldījumu attiecīgo darba grupu, uzdevumgrupu un ekspertu grupu darbā. ES ir gatava strādāt kopā ar Arktikas Padomes pašreizējo prezidentvalsti un turpmākajām prezidentvalstīm un cer uz sava novērotāja statusa drīzu piemērošanu atbilstoši Kirunas 2013. gada maija deklarācijai³⁴. ES būtu jāsadarbojas ar Arktikas Padomi arī jautājumos, kas saistīti ar jūras pārvaldību, tostarp piedaloties Arktikas Padomes uzdevumgrupā par sadarbību jūrlietās Arktikas reģionā.

³³ Eiropas Savienības Padome (dokuments 11205/14).

³⁴ "Arktikas Padome apstiprina ES lūgumu tai piešķirt novērotāja statusu, bet galīgo lēmumu par tā piemērošanu atliek līdz brīdim, kad ir atrisinātas Padomes locekļu bažas, uz ko Eiropas Komisijas priekšsēdētājs norāda savā 8. maija vēstulē, ar domu, ka līdz brīdim, kad Padome pieņems lēmumu par vēstulē izteikto priekšlikumu, ES drīkst novērot Padomes darbu."

ES turpinās **atbalstīt reģionālo un apakšreģionālo sadarbību**, tostarp izmantojot savu dalību Barenca Eiro-Arktikas padomē, kā arī ES Ziemeļu dimensijas politikā. ES ir iesaistīta arī reģionālā sadarbībā ANO Eiropas Ekonomikas komisijas ietvaros un jo īpaši saskaņā ar ANO/EEK Konvenciju par gaisa pārrobežu piesārņojumu lielos attālumos (*CLRTAP*). Eiropas Savienības partneri ir arī Ziemeļu Padome un Ziemeļu Ministru padome, ņemot vērā to ilgtermiņa sadarbību ar ES un to pārziņā esošo Arktikas sadarbības programmu.

Šajos sadarbības satvaros tiek reģionālā līmenī risināti daudzi svarīgi jautājumi, un tas var būtiski ietekmēt pirmiedzīvotāju un vietējo kopienu dzīves.

3.2. Divpusējā sadarbība

ES būtu jāsadarbojas ar **visām Arktikas partnervalstīm**, tostarp ar Kanādu, Krieviju un Amerikas Savienotajām Valstīm, lai apzinātu jomas turpmākai sadarbībai, piemēram, zinātne un ieguldījumi. Jautājumos, kuros pastāv kopīgas intereses un bažas, ES sadarbosies ar visām valstīm, kuras izrāda arvien lielāku interesi par Arktiku, piemēram, Ķīnu, Indiju, Japānu, Korejas Republiku un Singapūru.

ES sadarbojas ar Grenlandi saskaņā ar Eiropas Savienības un Grenlandes partnerību³⁵. Partnerības mērķis ir palīdzēt Grenlandei galveno problēmu risināšanā, jo īpaši saistībā ar ilgtspējīgu ekonomikas dažādošanu un administratīvo spēju stiprināšanu. ES Grenlandei sniedz budžeta atbalstu ar mērķi stiprināt izglītības nozari, kas, savukārt, sekmēs ilgtspējīgu attīstību. ES turpinās atbilstošā politiskā un tehniskā līmenī iesaistīties politiskā dialogā par jautājumiem, kas rada kopīgas bažas, piemēram, globāli nozīmīgiem jautājumiem (enerģētika, klimata pārmaiņas un vide, dabas resursi) un Arktikas jautājumiem.

Arktikas politika un Arktikas jautājumi joprojām būs svarīgs elements ES ciešajās attiecībās ar Islandi un Norvēģiju.

3.3. Dialogs ar Arktikas pirmiedzīvotājiem

ES turpinās **uzturēt attiecības ar Arktikas pirmiedzīvotājiem un vietējām kopienām**, lai nodrošinātu, ka ES politikas veidošanā attiecībā uz Arktiku tiek ievēroti viņu viedokļi un aizstāvētas viņu tiesības. Eiropas Komisija rīko ikgadēju dialogu ar Arktikas pirmiedzīvotāju pārstāvjiem, kura mērķis ir veikt viedokļu apmaiņu un vienoties par jomām, kurās nepieciešama turpmāka sadarbība, jo īpaši attiecībā uz uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām. ES būtu jāturpina centieni veicināt konsekvenci starp ES iekšējo un ārējo politiku attiecībā uz pirmiedzīvotājiem.

ES sniedz atbalstu vietējām kopienām, izmantojot vairākas finansēšanas programmas, tostarp valstu ESI fondu programmas, teritoriālās sadarbības programmas un Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumenta programmas³⁶. Attālo Ziemeļu reģionu un Arktikas programmā galvenā uzmanība pievērsta inovāciju izmantošanai, lai uzturētu un veidotu spēcīgas un

³⁵ Padomes Lēmums 2014/137/ES (2014. gada 14. marts) par attiecībām starp Eiropas Savienību, no vienas puses, un Grenlandi un Dānijas Karalisti, no otras puses

³⁶ Piemēram, *Interreg IV A Ziemeļu reģionam, Attālo Ziemeļu reģionu un Arktikas programma* un Kolarktikas pārrobežu sadarbības programma.

konkurētspējīgas kopienas, veicinātu uzņēmējdarbību, sekmētu kopienu drošību energoapgādes ziņā un atbalstītu un pilnveidotu kultūras un dabas mantojumu. Papildus deviņām programmas partnervalstīm Arktikas reģiona Eiropas daļā programma ir atvērta partneriem no Kanādas un Krievijas.

3.4. Zivsaimniecības pārvaldība

ES būtu atzinīgi jāvērtē piecu Arktikas piekrastes valstu nesent parakstītā deklarācija par **Arktikas zivsaimniecību**³⁷ un nepieciešamību iegūt vairāk informācijas par Ziemeļu ledus okeāna ekosistēmām, pirms šajā reģionā atļaut komerciālo zveju. Tomēr attiecīgais apgabals ir ārpus valstu jurisdikcijas, tāpēc, lai izstrādātu attiecīgus starptautiskus pasākumus, būs jāsadarbojas visām ieinteresētajām valstīm, ne tikai piekrastes valstīm vien. Šajā regulējumā būtu ar laiku jāparedz jauna reģionāla zivsaimniecības pārvaldības organizācija vai režīms apvienojumā ar jaunu reģionālu jūras tiesību konvenciju, kam būtu jānodrošina Arktikas reģiona atklātās jūras teritoriju resursu ilgtermiņa saglabāšana un ilgtspējīga izmantošana. Eiropas Komisija uzskata, ka šādu regulējumu var noteikt tikai atvērtā un iekļaujošā ceļā, un pauž gandarījumu par lielāko zvejojošo valstu iekļaušanu sarunās.

3.5. Zinātniskā sadarbība

ES būtu jāveicina un jāatvieglo efektīva zinātniskā sadarbība starptautiskā mērogā, atbalstot starpvalstu piekļuvi pētniecības infrastruktūrai un atklāto datu resursiem, kas ļaus uzlabot politiskos un ekonomiskos sakarus un saglabāt labas attiecības ar svarīgākajām reģiona valstīm. Papildinot savas dalībvalstis Arktikas Padomē, ES jau ieņem partnera lomu pasaules mēroga sadarbībā. ES būtu jāizvērs šādu zinātniskā sadarbība starptautiskā līmenī **Transatlantiskās okeānu (un Arktikas) pētniecības alianses**³⁸ ietvaros, kas izveidota ar Golvejas 2013. gada maija deklarāciju un kurā ietilpst Kanāda, ES un ASV.

Lai novērstu trūkumus pieejamajos jūras datos par Eiropu ietverošo jūru un okeānu gultni, floru un faunu, Eiropas Komisija ir izvirzījusi mērķi līdz 2020. gadam izstrādāt **daudzpakāpju izšķirtspējas karti visai jūras gultnei** un ūdens slānim virs tās. Šis projekts no 2018. gada aptvers arī Barenca jūru. Eiropas Jūras novērojumu un datu tīkla (*EMODnet*) ietvaros ar mērķi padarīt savus jūras datus pieejamākus, savstarpēji savietojamākus un galalietotājiem lietderīgākus sadarbojas vairāk nekā 100 organizācijas, tostarp no Islandes, Norvēģijas un Krievijas. Dati drīzumā būs pieejami, izmantojot vienotu interneta portālu.

Šī iniciatīva ir svarīga, lai sekmētu jūras nozaru ekonomikas ilgtspējīgu izaugsmi. Tiek lēsts, ka, padarot plaši pieejamus augstas kvalitātes jūras datus, ko glabā ES publiskās iestādes,

³⁷ <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/folkerett/declaration-on-arctic-fisheries-16-july-2015.pdf> .

³⁸ ES, Kanāda un ASV cenšas stiprināt savstarpējo sadarbību attiecībā uz jūras un Arktikas pētniecības infrastruktūrām. Papildus minētajiem diviem partneriem programma "Apvārnis 2020" veicina visplašāko transnacionālo piekļuvi pētniecības infrastruktūrām un atbalsta atklāto datu politiku, lai uzlabotu politiskos un ekonomiskos sakarus un saglabātu labas attiecības ar visām valstīm reģionā un tām valstīm, kam ir interese par Arktikas izpēti. Vairāk informācijas par Transatlantisko okeānu (un Arktikas) pētniecības aliansi: <http://ec.europa.eu/research/iscp/index.cfm?lg=en&pg=transatlantic-alliance> .

ražīgums ik gadu palielināsies par vairāk nekā EUR 1 miljardu³⁹. Privātām un publiskām struktūrām, kā arī hidrogrāfijas birojiem, pētniecības iestādēm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām nevajadzēs atkārtoti apsekot apgabalus, kas jau ir izpētīti, bet par kuriem līdz šim nebija pieejami dati. Esošo datu apstrāde būs lētāka. Būtu jāstiprina pētniecība drošības jautājumos, kas attiecas uz Arktikas divējāda lietojuma resursiem, un paraugprakses apmaiņa šajā jomā.

4. SECINĀJUMI UN TURPMĀKIE PASĀKUMI

1. Šim politikas dokumentam būtu jāvada ES rīcība nākamajos gados, un Eiropas Komisija un Savienības Augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos aicina Eiropas Parlamentu un ES Padomi izteikt viedokli. ES pastāvīgi pārskatīs šo politiku, ņemot vērā notikumu attīstību.

2. Atspoguļojot savu stratēģisko iesaisti attiecībā uz Arktiku, ES būtu jāsadarbojas ar šo reģionu trīs prioritārās jomās:

- klimata pārmaiņas un Arktikas vides aizsardzība;
- ilgtspējīgas attīstības veicināšana reģionā;
- atbalsts starptautiskai sadarbībai Arktikas jautājumos.

3. ES jānodrošina vajadzīgo koordinācijas struktūru ieviešana ES līmenī, lai risinātu nākotnē paredzamās problēmas. Padome varētu apsvērt iespēju izveidot Arktikas jautājumu un ziemeļu sadarbības darba grupu; arī Eiropas Parlaments varētu apsvērt iespēju izveidot delegāciju Arktikas jautājumos un ziemeļu sadarbības jomā.

---

³⁹ Komisijas dienestu darba dokuments "Zināšanas par jūru - 2020. gads": Ceļvedis, kas pievienots Komisijas paziņojumam Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Inovācija jūras nozaru ekonomikā: apzināt mūsu jūru un okeānu potenciālu nodarbinātības un izaugsmes jomā" (SWD/2014/0149 *final*).